

Informe de les accions de memòria històrica al Districte de Gràcia 2016-2019

Índex:

1. INTRODUCCIÓ.....	3
2. RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA I DIFUSIÓ DE LA HISTÒRIA LOCAL A GRÀCIA	4
Recuperació de la memòria	4
Condicionament d'espais memorístics	6
3. DIVULGACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA I DE LA HISTÒRIA LOCAL DELS BARRIS	7
Elaboració de recursos pedagògics	7
Accions commemoratives, divulgatives i pedagògiques	7
Recursos web	7
4. RECONÈIXER, RECUPERAR I DIFONDRE EL LLEGAT DE LES DONES.....	8
5. RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA I LOCAL DELS EQUIPAMENTS I LA SEVA CONSERVACIÓ	9
Casa Canals i Junyer	9
Casal de Barri Cardener.....	9
Centre Cívic El Coll - La Bruguera	10
Centre Cívic la Sedeta.....	11
Centre Artesà Tradicionàrius, La Violeta, Espai Jove la Fontana, Finca Sansalvador	11
Accions commemoratives, divulgatives i pedagògiques	12
Suport a la feina d' Arxiu.....	13
6. TREBALL EN XARXA.....	14
Taula de memòria històrica com espai de trobada	14
Suport a entitats i col·lectius.....	14
Relació amb les escoles	14
Coordinació amb altres àrees de l'Ajuntament.....	14

1. INTRODUCCIÓ

Gràcia ha estat, i és, escenari central d'esdeveniments, conflictes i lluites socials importants en la història. El moviment obrer, l'antifeixisme, les lluites per la igualtat de gèneres, el feminisme, el cooperativisme, els esforços per sobreviure i la radicalitat democràtica popular constitueixen un patrimoni ètic, polític, social i cultural de la ciutadania.

L'ús d'aquest passat, viscut o transmès, genera memòries múltiples i entre elles les que procedeixen de tradicions culturals i lluites polítiques i socials basades en els valors de la democràcia i la igualtat, tot constituint un llegat productiu, útil per a l'exercici de la ciutadania contemporània.

Aquest llegat constitueix un patrimoni ètic i polític que cal conservar i transmetre, així com estimular-ne la recerca, la visibilitat i l'exercici del seu ús. La recuperació de la memòria ha de garantir a la ciutadania la preservació, l'accés i l'ús d'aquest patrimoni a fi que disposi lliurement d'elements que li permetin participar en la construcció d'una imatge del passat.

Des del Districte de Gràcia s'ha treballat tenint en compte els següents àmbits d'actuació:

- Recuperació de la memòria històrica i difusió de la història local.
- Divulgació de la memòria històrica i de la història local dels barris.
- Reconèixer, recuperar i difondre el llegat de les dones.
- Recuperació de la memòria històrica i local dels equipaments públics de Gràcia i conservació.
- Treball en Xarxa.

2. RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA i DIFUSIÓ DE LA HISTÒRIA LOCAL A GRÀCIA

Recuperació de la memòria

La memòria vinculada tant a les maneres de viure, de treballar, d'organitzar-se com també de resistir i lluitar per la conquesta i/o millora en les condicions de vida i els drets de la ciutadania: Cooperativisme i memòria industrial, recuperació de la democràcia i lluita contra el franquisme i altres formes d'opressió, associacionisme i resistència cultural i social, memòria del poble gitano i memòria de les dones i els barris, etc.

- Impulsar la rehabilitació, cura i difusió dels refugis antiaeris amb especial atenció al refugi de la plaça de la Revolució.
 - Restauració i adequació del refugi de la Plaça Revolució on s'ha establert els criteris, metodologia i pla de treball per la seva conservació i posada en valor.
 - Millora de l'accessibilitat del refugi de la Pl. Diamant per a persones amb discapacitat visual, a partir del treball realitzat amb la ONCE.

- Promoure el reconeixement de l'important llegat d'edificis, espais, i objectes que s'han generat al llarg dels darrers temps, i que s'han projectat, gràcies a la seva activitat industrial/cultural.
 - Recuperació del fons i transferència, a l'Arxiu Històric i Administratiu de Gràcia, de la Cooperativa de Teixidors a Mà.
 - Recuperació del fons i transferència, a l'Arxiu del Districte i a la Biblioteca Jaume Fuster, del Fons Vicenç Palomares, ex-director de l'Editorial Bruguera.
 - Identificació de la Llibreria Cinc d'Oros.

- Contribuir a la conservació i documentació del patrimoni immaterial festiu que impulsa i promou la cultura popular i les tradicions festives.
 - Commemoració del Bicentenari de la Festa Major de Gràcia (Maig de 2017 a Maig de 2018) amb multitud d'actes, taules rodones, exposicions i publicacions.
 - Suport a la recuperació de la commemoració de la Revolta de les Quintes, liderada per les entitats històriques i de teatre amateur de Gràcia.

- Publicació del llibre "l'Etern Efímer" a càrrec de Josep Fornés i Josep Maria Contel.
- Posar de relleu i donar suport a la conservació de la memòria i visibilització de la comunitat gitana de Gràcia.
 - Projecte de recuperació de la memòria oral de la comunitat gitana de Gràcia en col·laboració amb l'Arxiu del Districte.
 - Acompanyament en el seus processos de recuperació propis.
- Celebrar i commemorar efemèrides de persones i esdeveniments rellevants en l'àmbit de la cultura i educació, l'esport, les lluites obreres i feministes i pels drets col·lectius, etc. relacionats amb els barris de Gràcia.
 - Activitat anual en record a l'assassinat de la veïna Àngeles Chivan, a l'entorn del 25 de novembre.
 - Primavera Republicana (anys 2016, 2017 i 2018).
 - Commemoració 80 anys de la guerra i la revolució a Barcelona, 1936-2016.
 - Inauguració del Mirador de Joan Sales 2017.
 - Col·locació placa record al cooperativista Roca i Galès 2017.
 - Celebració del Bicentenari de la Festa Major de Gràcia. 2017-2018.
 - Commemoració de l'Any Pompeu Fabra 2018.
 - Commemoració de l'Any Pedrolo 2018.
 - Col·locació placa indret naixement Pompeu Fabra 2018.
 - Suport a la commemoració del 150 aniversari del Centre Moral 2019.
- Donar suport a les entitats, serveis i col·lectius a la recuperació de les seves memòries orals amb rigor.
 - Col·laboracions entre l'Arxiu del Districte i entitats històriques com Lluïsos de Gràcia i fons particulars: Cooperativa de Teixidors a Ma, comunitat gitana i Fons Palomares.
 - Recuperació de la memòria oral, vinculada al Comerç Perdut, del barri de La Salut.

Condicionament d'espais memorístics

- Rehabilitació i conservació dels edificis públics i espais memorials de Gràcia: Equipaments, places i espais singulars com els Refugis, etc..
 - Refugi Antiaeri a Plaça de la Revolució. Elaboració del projecte de recuperació per part del Servei d'Arqueologia de la ciutat.

Revisió i actualització de la simbologia a l'espai públic

- Dotar de contingut els espais de memòria: Centres cívics, centres culturals, etc.
- Garantir l'aplicació de la Llei de Memòria Històrica als carrers de Gràcia, detectant i proposant accions per al seu compliment i fomentant la retirada de tots els elements que la vulnerin.
 - Tancament de la Llibreria Europa. 2016.
 - Retirada de les plaques franquistes. 2017.
 - Restitució del nom del carrer Pau Alsina (29/03/1922), rebatejat pel franquisme en 07/07/1942 com a carrer del Secretari Coloma. Aprovat en la Ponència de Nomenclàtor de ciutat el 2018.
 - Rebateig de l'avinguda Príncep d'Astúries per l'antic topònim Riera de Cassoles. Aprovat en la Ponència de Nomenclàtor de ciutat el 2018.

3. DIVULGACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA I DE LA HISTÒRIA LOCAL DELS BARRIS

Elaboració de recursos pedagògics

- Col·laboració amb el Centre de Recursos Pedagògics de Gràcia per a l'elaboració de materials pedagògics divulgatius adreçats a escoles.

Accions commemoratives, divulgatives i pedagògiques

- Organització d'actes commemoratius i reivindicatius de la memòria: exposicions, passejades, xerrades, taules rodones, visites guiades, etc.
- Impuls i suport a la realització de rutes, itineraris, passejades i visites guiades a espais de memòria vinculades a espais de memòria i lluites obreres i socials.
- Suport a les Rutes del Taller d'Història, Rutes amb motiu de l'Any Fabra, Rutes Minerva, Ruta literària de la Vila de Gràcia en el *Cicle Gràcia Llegeix* (2016 i 2017), etc.
- Impuls de la digitalització de les fons documentals i a la seva difusió a través de les noves tecnologies.

Recursos web

- Web doc de Bruguera: www.brugueraobrera.com
- Web doc de LaSedeta: en construcció.

4. RECONÈIXER, RECUPERAR I DIFONDRE EL LLEGAT DE LES DONES

Les dones sovint invisibilitzades i que conformen la història desconeguda dels barris de Gràcia.

Les accions que s'han implementat en aquest àmbit són:

- Creació col·lectiva, publicació i difusió del llibre "Dones de Pes" amb presentació als cinc barris del districte. 2017-2019.
- Distribució a equipaments i escoles de Gràcia del llibre "Dones de Gràcia". 2017-2018.
- Exposició de "En moviment[s] dones de Barcelona 1976-2016 "40 anys i més" i col·laboració de dones graciencques en aquest projecte interbarris. 2017.
- Inauguració del Passatge d'Isabel Vicente i acte homenatge a l'escola Univers. 2018.
- Inauguració dels Jardins de Maria Mullerat. 2018.
- Reposició de la placa descriptiva de la plaça Dones del 36. 2018.
- Suport a "Rutes literàries" de Dones Minerva. 2018
- Edició del llibre "La Revolta de les Quintes". 2019
- Engegar la recuperació dels noms reals de Àgata Badia, Magdalena Escarabatxeres i Rosa Puigrodon.

5. RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA I LOCAL DELS EQUIPAMENTS I LA SEVA CONSERVACIÓ

Casa Canals i Junyer

La Casa Canals i Junyer, també coneguda com l'antic Consolat, ha estat cedida al Districte de Gràcia per la Diputació de Barcelona. L'edifici serà rehabilitat i funcionarà com a equipament de proximitat oferint diferents serveis al barri.

Els seus antics propietaris, el Joan Junyer i la Dolors Canals van tenir un reconeixement internacional en el camp de l'art i de la pedagogia.

Les accions que s'han implementat en aquest àmbit són:

- **Mostra Junyer i Canals entre l'Art i la Ciència**, en col·laboració amb la Fundació Apel·les Fenosa i ICUB, 2017.
- **Canvi de nom de l'equipament.** La finca, coneguda com "Antic Consolat de Dinamarca" (per la seva funció com a tal durant tres anys abans de la Guerra Civil) serà reconeguda com a Casa Canals i Junyer en memòria i homenatge als que foren els seus propietaris.
- **Donar a conèixer** el passat d'aquest edifici municipal a les persones usuàries, a partir de la documentació trobada a l'Arxiu Contemporani de Barcelona i altres fonts com la Fundació Apel·les Fenosa, l'extingida Fundació Dolors Canals 0-3 anys, Govern Balear, Arxius de TV3, etc.

Casal de Barri Cardener

L'actual Casal de Barri Cardener va ser la seu de l'escola Pau Casals fins el 2001 en que l'espai es va quedar petit i ja municipalitzada es va traslladar al nou edifici del carrer Providència on té la Seu actual.

Les accions que s'han implementat en aquest àmbit són:

- Senyalització històrica a la recepció de l'edifici, mitjançant un vinil explicatiu, a partir d'una recerca documental. Aquesta pretén donar a conèixer el passat d'aquest edifici municipal. 2018.
- Xerrada divulgativa entorn al origen de l'espai i usos a càrrec director pedagògic de l'antiga escola Pau Casals, Josep Duran. 2018.

Centre Cívic El Coll - La Bruguera

El centre cívic està ubicat en un dels edificis que l'Editorial Bruguera va habilitar al barri del Coll per desenvolupar la seva línia de producció. Aquesta important empresa, establerta al barri des de primers del segle passat, va editar un nombre molt important de publicacions i hi van treballar molts veïns i veïnes del Coll i barris del voltant.

Algunes de les revistes i col·leccions literàries més populars durant bona part dels anys 50, 60 i 70 van estar editades per la Bruguera, i els personatges de còmic que van crear, són veritables icones de la cultura popular de moltes generacions. Aquest projecte ha cercat la complicitat de tots aquests veïns i veïnes en la recuperació de la memòria de la Bruguera gràcies al testimoni dels seus protagonistes: família Bruguera, ex treballadors, autors, Grup d'Estudis d'El Coll-Vallcarca, etc.

Les accions que s'han implementat en aquest àmbit són:

- Exposicions sobre l'editorial Bruguera.
- Realització de xerrades, taules rodones i conferències al voltant del còmic, l'editorial, etc.
- Digitalització de fons donats i transferència a l'Arxiu del Districte de Gràcia.
- Inventari i catalogació de diferents materials i fons donats per ex-treballadors i ex-treballadores.
- Participació en diversos documentals, xerrades i conferències divulgatives.
- L'any 2016 el centre cívic va retre homenatge als Estudis Balet i Blay, en motiu dels 80 anys de l'estrena de la pel·lícula "El Garbancito de la Mancha (1945)" amb una exposició i diverses taules rodones.
- L'any 2017 es va fer l'homenatge als Estudios Macian, en motiu del 50è aniversari de la pel·lícula "El mago de los Sueños (1966)".
- Web doc "Bruguera Obrera", realitzat per l'observatori Vallcarca per encàrrec del Districte de Gràcia, en el marc de la recuperació de la memòria de l'antiga editorial, a partir d'una vintena d'entrevistes.

Centre Cívic la Sedeta

El Centre Cívic La Sedeta ocupa una part de l'antiga fàbrica de teixits *Pujol y Casacuberta*, empresa creada l'any 1899, i que va ser una de les primeres a Europa a produir teixits de seda crua (shantung) en telers mecànics. D'aquí que la fàbrica es conegui popularment com La Sedeta. La transformació de la fàbrica en equipaments socials (en una escola, un institut, un centre cívic i en una plaça) va ser el resultat de la lluita veïnal.

Les accions que s'han implementat en aquest àmbit són:

- Enregistrament de més de 40h de vídeo d'entrevistes fetes a 30 persones relacionades directa (antics treballadors/es) o indirectament (a través de familiars) amb la fàbrica de La Sedeta.
- Creació d'un fons documental consistent en fotografies, fulls de salari i altres documents relacionats amb la fàbrica, així com altres objectes, com per exemple una bata de treball i dues pinces, aportades per les persones entrevistades.
- Senyalització històrica (exposició permanent al Centre Cívic i al nou edifici de la Plaça).
- Visites guiades al Centre Cívic i l'Institut a càrrec de Carolina Chifoni, i difusió als mitjans de comunicació.
- Elaboració del web doc a partir de la documentació i recerca realitzada a les entrevistes i fonts documentals i en col·laboració amb Amics i Amigues de la Sedeta i persones coneixedores de la història del barri.
- Impuls a la senyalització de l'IES la Sedeta.
- Continuar organitzant trobades periòdiques amb les persones extreballadores de la fàbrica de la Sedeta.

Centre Artesà Tradicionàrius, Centre Cultural La Violeta, Espai Jove la Fontana, Finca Sansalvador

En aquests equipaments s'ha realitzat durant l'any 2017 una recerca documental mitjançant els diferents arxius i mediateques de la ciutat i s'ha elaborat un informe amb tota la documentació trobada i les seves referències com a material per a futures accions divulgatives.

Accions commemoratives, divulgatives i pedagògiques

Apropament dels espais memorístics a la ciutadania amb una voluntat commemorativa, divulgativa i pedagògica.

Les accions que s'han implementat en aquest àmbit són:

- Mapatge i localització de punts de referència històrica a destacar en l'espai públic com poden ser equipaments públics o entitats històriques, plaques identificatives...
- Vinculació de la Taula de Treball de memòria històrica amb la Comissió de Nomenclàtor, amb intercanvi d'informació en relació a propostes a fer sobre nomenclàtor / propostes possibles a treballar.
- L'Arxiu Municipal del Districte ha realitzat les següents activitats divulgatives:
 - Exposició: Barcelona coopera, la cooperativa de Teixidors a Mà, 1876-2004 (9 de juny a 9 de juliol de 2017), Sala d'exposicions de la Biblioteca Jaume Fuster.
 - Taula rodona: "Barcelona coopera"(22 de juny de 2017) (sobre el cooperativisme. Amb la participació de: Vicenç Ruiz, coordinador; Pere Solà; Cristina Grau; i Ivan Miró).
 - Exposició: Unitats de memòria. Gràcia i el seu Arxiu (8 de juny a 15 de juliol de 2018), Sala d'exposicions de la Biblioteca Jaume Fuster
 - Taula rodona: "Construïm el passat: història i memòria a Gràcia" (14 de juny de 2018) (amb la participació d'entitats centenàries del Districte: Fundació Festa Major de Gràcia, la Federació de Colles de Sant Medir, l'Orfeó Gracienc, els Lluïsos de Gràcia, El Centre, la Unió Excursionista de Gràcia i el Centre Excursionista de Gràcia).
 - Accions aprovades en la Comissió del Nomenclàtor de Gràcia i que està en vies de realització la placa descriptiva o memorialista: Balet&Blai, Manuel Cros i Grau, Pessebrista Pinyol, Wanda Morbitzer, Caterina Albert/Victor Català i Laguna Lanao. Reconeixement poble Gitano.

Suport a la feina d' Arxiu

Les accions que s'han implementat en aquest àmbit són:

- Donar suport a les tasques de recuperació, arxiu i divulgació de la memòria històrica de les associacions que treballin en aquest sentit: tant associacions civils, educatives i culturals, com comercials, clubs, ateneus, excursionistes, etc. A través de la coordinació i suport tècnic de l'Arxiu, la Direcció de Serveis a les Persones i el Territori, etc.
 - Col·laboració i assessorament de l'Arxiu del Districte a Associacions, Entitats i escoles del Districte en matèria de recuperació de la memòria oral que els hi és pròpia (p.e. Fundació Festa Major, Webdoc la Bruguera i la Sedeta, l'escola Farigola, els Lluïsos de Gràcia).
 - L'Arxiu Municipal del Districte ha recuperat patrimoni documental de particulars i *entitats* a través de donacions.

- Digitalització de documents
 - Inventari i digitalització de fons Bruguera del Centre Cívic el Coll-la Bruguera, provinent de fons particulars.

6. TREBALL EN XARXA

Taula de memòria històrica com espai de trobada

L'any 2017 es va crear la taula de memòria històrica del Districte oberta a entitats, grups polítics i persones a títol individual.

La taula de memòria té com a objectius:

- Posar en comú aquelles tasques d'investigació en matèria de memòria històrica que es duen a terme als barris de Gràcia, tant des dels equipaments i serveis com des de les entitats històriques i els diferents col·lectius.
- Afavorir un espai d'intercanvi d'informació, coneixement mutu, reflexió i propostes d'actuació en l'àmbit de la recuperació de la Memòria Històrica del Districte.

Suport a entitats i col·lectius

- Donar suport a les entitats en els seus propis processos de recuperació, conservació i divulgació de les seves memòries històriques.
 - Suport a les entitats històriques i a col·lectius en els seus processos de recuperació de la memòria històrica.
 - Suport al Taller d'Història de Gràcia en la seva activitat.
 - Suport des del Pla Comunitari de La Salut al espai "Records que no s'esvaeixen" (La Salut de Gràcia).

Relació amb les escoles

- Vetllar per l'apropament, en col·laboració amb la comunitat educativa, a l'alumnat del districte als aspectes relatius a la memòria històrica del Districte.
 - Suport a la celebració del centenari de l'Escola Farigola de Vallcarca.
 - Exposicions Arxiu.
 - Vinculació Escola Sedeta.

Coordinació amb altres àrees de l'Ajuntament

- Coordinar la Taula de Memòria amb la Comissió de Nomenclàtor, els espais de ciutat com el Comissionat de Memòria i els espais i instituts vinculats a aquest.